

Antoni Talar

Badania w Gwoźdzczu pow. Nisko w roku 1967

W czerwcu i lipcu b. r. kontynuowano badania wykopaliskowe na stan. nr 9 w Gwoźdzczu pow. Nisko, prowadzone z ramienia Muzeum Okręgowego w Rzeszowie. W badaniach wziął udział dr Bolesław Ginter z Katedry Archeologii Polski UJ w Krakowie.

Tegoroczny wykop o powierzchni stu kilkudziesięciu m² stanowił przedłużenie i poszerzenie wykopu I/66 z roku ubiegłego. Dostarczył on około 800 wyrobów krzemienych w tym ponad 100 narzędzi, zalegających głównie w złożu pierwotnym, stanowiących uzupełnienie zespołu uzyskanego podczas badań w roku 1966. Głębokość zalegania materiałów nie przekraczała 80 cm. Jedynie nieliczne okazy występowały w warstwie współczesnej próchnicy.

Po całkowitym wyeksplorowaniu krzemnicy wykonano szereg drobnych sondaży na powierzchni kilkunastu arów dookoła wykopu w celu zorientowania się co do zalegania dalszych ewentualnych krzemnic.

Nie wystąpiły w nich żadne materiały. Wykonano również kilka sondaży na podmokłych polach otaczających stanowisko. Około 150 m na południowy wschód w linii prostej od wykopu natrafiono na warstwy torfu. Pobrano próbki, które oddano do analizy. Wydaje się jednak, że jest to torf bardzo młody.

Wydobyty w 1967 r. materiał krzemieny posiada jednolity charakter. Składają się nań:

- kilka rdzeni w tym jeden mikrolityczny (tabl. I, 2). Z wyjątkiem jednego wiórowego (tabl. I, 1) to okazy wiórowo-odłupkowe ze zmienioną orientacją;
- odpadki charakterystyczne, których jest znaczna ilość, reprezentowane są głównie przez rylcowce (tabl. I, 21—27). Bardzo nielicznie występują załupki i świeżaki;
- wióry i odłupki na ogół są drobne. Pewna ich ilość pochodzi ze wstępnej obróbki konkretów krzemienych. Występuje stosunkowo duży procent wiórów doborowych (tabl. I, 20), przeważnie płaskich z drobnymi sęczkami;
- wśród narzędzi najliczniejszą grupę stanowią skrobacze i drapacze, (tabl. I, 13—19) wykonane na odłupkach wiórowatych, o dużej różnorodności form i różnej wielkości. Przeważają okazy krępe, masywne, bardzo często prawie stromo załuskane. Wśród skrobaczy wielorakich często spotyka się łuskanie zwrotne i niejednokrotnie dookolne.

Pewien procent narzędzi stanowią pazury i przekłuwacze najczęściej dość szerokie a sporadycznie grube prawie stromo załuskane.

Wśród zbrojników najliczniej reprezentowane są masywne półtylczaki. Większość formowana jest techniką rylcowczą (Tabl. I, 3—7). Bardzo nielicznie wystąpiły półtylczaki z łuskaną podstawą. Następną grupę zbrojników stanowią nierównoboczne trójkąty (Tabl. I, 8—11), łuskane stromo, również zazwyczaj krępe, rzadziej wysmukłe. Trapezy reprezentowane są przez pojedynczy okaz (Tabl. I, 12), który zalegał w próchnicy. Znaleziono także romboidalny zbrojnik łuskany zwrotnie na trzech krawędziach, przy czym zwarta krawędź jest celowo ułamana.

Ogólnie można powiedzieć, że omawiany zespół stanowi zwartą całość pod względem kulturowym i chronologicznym. Reprezentuje on niewątpliwie tzw. kulturę janisławicką. Posiada zresztą analogie w innych zespołach tej kultury w Polsce¹. Dostarczył on m. in. ciekawych danych dotyczących sposobu produkcji niektórych narzędzi krzemienych.

Podczas prowadzenia prac wykopaliskowych dokonano weryfikacji kilku stanowisk archeologicznych na terenie Gwoźdźca, położonych na wydmach wałowych pomiędzy Gwoźdźcem a Cisowym Lasem:

Stanowisko nr 1 (wschodnia część pasa wydmy) — znaleziono na powierzchni neolityczny materiał krzemieny, w tym jeden skrobacz.

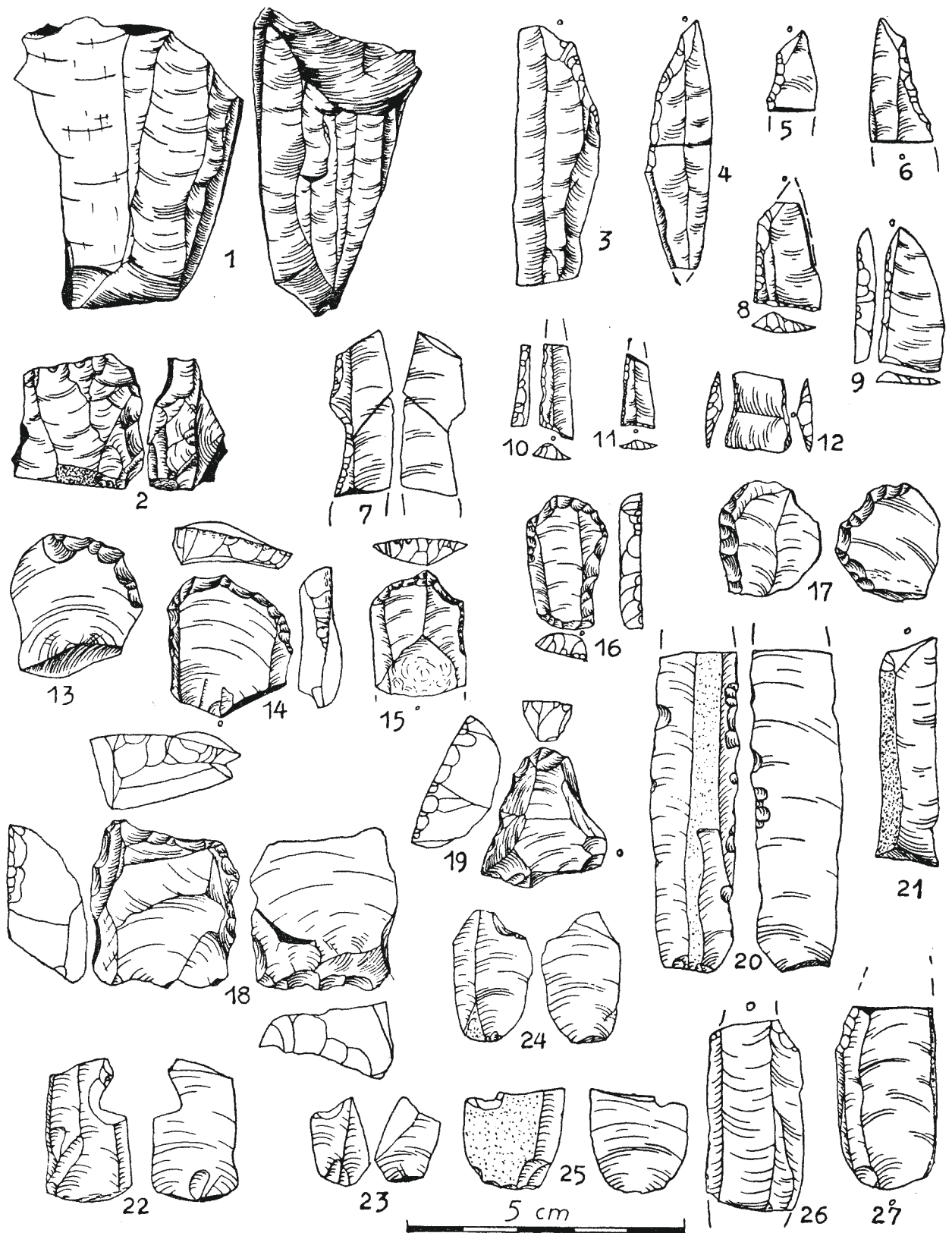
Stanowisko nr 2 (zachodnia część pasa wydmy) — na powierzchni znaleziono dwa skrobacze wieloraki oraz kilka odłupków i wiórów. Obiekt jest silnie rozwiany.

Stanowisko nr 3 (ok. 200 m na zachód od stan. nr 2) — zabytki zlokalizowano w dwu skupiskach; w skupisku I natrafiono na dwa pazury, dwa retuszowane wióry oraz pewną ilość odłupków i wiórów. W skupisku II znaleziono trzy skrobacze wieloraki, jak pazur, jeden podwójny drapacz, retuszowane wióry oraz pewną ilość odłupków i wiórów. Stanowisko jest częściowo rozwiane.

Stanowisko nr 6 (położone na wydmy zwanej „Na skowroniu”) — znaleziono jeden fragment rdzenia, jeden skrobacz wieloraki oraz kilkanaście wiórów i odłupków. Obiekt w tej chwili jest już zalesiony.

Przypisy

¹ np. w zespole z Janisławic pow. Skierniewice. Zob. M. Chmielewska, *Grób kultury tardenuaskiej w Janisławicach, pow. Skierniewice*, Wiadomości Archeologiczne, t. XX, Warszawa 1954, s. 23—46.

TABLICA I
 GWOŹDZIEC, stan. 9, pow. Nisko: 1—2 — rdzenie, 3—półtylczak, 4—6 — półtylczaki łamane, 7 — składanka
 półtylczaka i rylcowca, 8—11 — trójkąty nierównoboczne, 12 — trapez, 13—15 — drapacze, 16 — drapacz
 podwójny, 17—19 — skrobacze wielorakie, 20 — wiór użytkowy, 21—27 — odpadki produkcyjne.